

MIGRANTARBEJDERES VILKÅR I DANMARK

**- INTRODUKTION
TIL TEMANUMMER**

■ af Merete Monrad

Hvilke vilkår skaber det danske samfund for mennesker, der kommer hertil fra andre lande for at arbejde? Hvilke vilkår møder de på arbejdsmarkedet, og hvilken rolle spiller velfærdsstaten i at afbøde eller forstærke sårbarheder knyttet til arbejdsmarkedet? Disse spørgsmål stiller vi skarpt på i dette temanummer, der er motiveret af en bekymring for, at det organiserede arbejdsmarked, arbejdstagerrettigheder og ordentlige løn- og arbejdsvilkår kun er en del af historien om det danske arbejdsmarked. Har vi tabt kampen for arbejderrettigheder for en markant del af den arbejdskraft, som er med til at skabe det danske samfunds velstand?

For hvor meget af vores hverdag og velstand er bygget på udnyttelse og nedslidning af arbejdere uden for og i Danmark? Den skønlitterære forfatter, Sally Rooney, stiller i en komprimeret brevveksling i sin roman *'Skønne verden, hvor er du'* skarpt på den globale udnyttelse af arbejdere, der bringer billige varer til Europa:

”Jeg var nede i det lokale supermarked i dag for at købe noget, jeg kunne spise til frokost, da jeg pludselig fik den mærkeligste fornemmelse – en spontan erkendelse af dette livs absurditet. Altså, jeg tænkte på hele resten af den menneskelige befolkning, hvoraf de fleste lever under det, du og jeg ville kalde dyb fattigdom [...] dét, de knokler for at holde i gang! Vores livsstil! Alle de forskellige slags sodavand i plasticflasker og alle de færdigpakkede frokostretter og konditorkager i lufttætte emballager og bakeoff-wienerbrød – det er humlen ved det hele, det er kulminationen på alt arbejde i verden, al afbrænding af fossile brændstoffer og alt det nedslidende arbejde på kaffefarme og sukkerplantager [...] almindelige mennesker dør [...] pukler sig ihjel på de mest rædselsvækkende måder, børn, kvinder, og alene for at jeg kan vælge mellem forskellige frokostretter, hver og en pakket ind i flere lag engangsplastic [...] – og hvad så? Jeg er stadig nødt til at købe frokost” (Rooney 2021: 20-21).

Rooney tager fat i de transnationale dynamikker, som influerer på vores hverdag, og som vi i dette nummer af Social Kritik er optagede af, når vi sætter fokus på migrantarbejderes vilkår. Rooney går direkte til forbrugeren med brændende præcision i beskrivelsen af den privilegerede hverdag, der udfolder sig på bekostning af andre gruppers prekære arbejdsliv. Havde det ikke været et brev i en roman, havde det været væsentligt

at påpege, at det måske ikke er for at bringe produktet til forbrugeren, at mennesker presses til at arbejde under vanvittige forhold, men snarere for at bringe indtjening til aktieindehaveren. Men i dette nummer af Social Kritik er vi hverken optagede af aktieindehavere eller forbrugere. Vi sætter fokus på menneskene bag det transnationale arbejde. Vi kaster os dog ikke over plantager i det globale syd, men bliver i vores egen andedam og ser nærmere på de vilkår, migrantarbejdere tilbydes her i landet. Vi er særligt optagede af migrantarbejderes arbejdsvilkår, og de liv de har mulighed for at leve, mens de er i Danmark.

Migrantarbejdere finder ofte ansættelse på usikre vilkår, med lave lønninger, ringe arbejdsvilkår, og deres sårbare position udnyttes i nogle tilfælde groft. Nogle oplever ikke at få udbetalt den løn, de er blevet lovet, at blive udsat for farlige eller skadelige arbejdsvilkår, fx med mangel på påbudte sikkerhedsforanstaltninger, eller i ekstremt lange vagter uden pauser, at blive tilbudt boligforhold der er sundhedsskadelige, fx præget af kulde, fugt eller skimmelsvamp, eller at være hjemløse, at arbejde til en meget lavere løn end hvad danske statsborgere i lignende stillinger normalt tilbydes, eller at blive udsat for identitetstyveri.

Der er mange grunde til at disse vilkår eksisterer. Det handler blandt andet om, at migrantarbejdere ofte ikke kender til deres rettigheder, er afhængige af deres arbejdsgiver for deres opholdstilladelse (og adgang til information) og derfor kan have svært ved at gøre deres rettigheder gældende, ikke har et socialt netværk der kan hjælpe dem med at begå sig i offentlige systemer og få adgang til social beskyttelse, og typisk ikke er fagligt organiserede. Migrantarbejdere sammenligner desuden typisk løn og arbejdsvilkår med vilkårene i deres oprindelsesland og kan derfor være tilbøjelige til at acceptere ringe forhold. Derudover har vi i Danmark ikke en minimumsløn, og migrantarbejderne arbejder ofte segregeret fra den danske arbejdsstyrke, et vilkår som er med til at skabe opdelingen i et organiseret arbejdsmarked for danskere og et prekært arbejdsmarked for migranter (se artiklen af Spanger og Andersen i dette nummer; Borello 2025; Kuns et al. 2023).

Migrantarbejderes vilkår i Danmark i dag gør det tydeligt, at vi stadig er langt fra at have et fair arbejdsmarked. Forskere peger på, at vi har et opdelt arbejdsmarked, hvor migrantarbejdere og danske statsborgere møder helt forskellige arbejdsvilkår og finder ansættelse i helt forskellige positioner. Realiteten er således, at nogle migrantarbejdere i Danmark møder et arbejdsmarked, hvor den sundhedsmæssige, økonomiske, civile og sociale beskyttelse vi ellers bryster os af, i praksis er fraværende. Som en af migrantarbejderne, der er interviewet i Borello's (2025) PhD-afhandling *Struggling against precarity*, udtrykker det:

“When I came to Denmark five years ago and I saw the [migrants] working and what the conditions are, and I heard all they talk[ed about] when they came home and stuff – I couldn't believe it's Denmark! I couldn't believe it's Europe!”

Men det er Danmark – et af verdens mest organiserede arbejdsmarkeder med en høj grad af fagforeningsmedlemsskab, som står over for markante udfordringer med at sikre ordentlige løn- og arbejdsvilkår for migrantarbejdere. Det sætter vi fokus på i dette nummer af Social Kritik.

Man kunne jo ønske sig, at der var flere stemmer i ordentlige vilkår for migranter her i landet, end der er i at holde migranter ude af landet. Men vi er ikke naive. Vi ønsker os i stedet større bevidsthed om undersiden af det danske arbejdsmarked og dermed større politisk vilje til at bruge ressourcer på at sikre migrantarbejdere ordentlige arbejdsvilkår, mindsket afhængighed af deres arbejdsgiver, viden om egne rettigheder og bedre muligheder for at gøre disse rettigheder gældende. Der er heldigvis tegn på stigende opmærksomhed om disse spørgsmål. Dokumentarserierne *Underdanmark* og *På statens regning* er tegn på en stigende bevågenhed på de vilkår migrantarbejdere tilbydes – på arbejdsmarkedet generelt og når store offentlige byggerier gennemføres.

Det er ikke nok at farlige arbejdsvilkår for (migrant)arbejdere kan vippe en fagforeningsboss af pinden - vi tænker her på sagen, hvor HK-formand Anja C. Jensen måtte trække sig efter mistanke om, at et byggefirma i hendes ejerforening har gennemført facaderenovation uden overenskomst og under farlige vilkår for arbejderne. Vi har brug for en fornyet kamp for arbejderrettigheder i skyggesiden af det danske arbejdsmarked!

For at forbedre migrantarbejderes vilkår har vi brug for mere viden, og migrantarbejdere i udsatte positioner kan være svære at nå. Med dette nummer af Social Kritik ønsker vi derfor at bidrage med viden om migrantarbejderes arbejdsvilkår og møde med det danske system.

Den første artikel i nummeret er af Marlene Spanger og Magnus Andersen og sætter fokus på, hvordan nationalstaten og det nationale arbejdsmarked er centrale aktører, der ikke kun muliggør en udbygning af migranternes arbejdskraft, men hele deres livssituation. Med udgangspunkt i en illustrativ case viser de, hvordan udnyttelse finder sted og muliggøres i de rum nationalstaten skaber.

I den anden artikel sætter Nataliia Varha og Bjarke Refslund fokus på ukrainske flygtninges møde med både det danske arbejdsmarked og den danske velfærdsstat. Artiklen belyser, hvordan migranterne navigerer (eller farer vild) i og imellem de forskellige systemer. Den åbner dermed op for en diskussion af samspillet mellem de to systemer – arbejdsmarkedssystemet og det kommunale velfærdssystem, og hvordan manglende kendskab til og forståelse af systemerne besværliggør mødet.

Migrantarbejderes møde med det danske arbejdsmarked er selvfølgelig ikke kun præget af udnyttelse og ulovlige forhold. I de to sidste artikler i temanummeret stilles der skarpt på vilkår, der alligevel kan skabe farlige, utrygge og nedslidende forhold for migrantarbejdere. Artiklerne bidrager dermed med afgørende viden om, hvordan arbejdslivet for migrantarbejdere kan understøttes.

Louise Tranekjær stiller skarpt på migrantarbejde i slagteri- og rengøringsbranchen. I slagteribranchen er der ansat en stor andel migrantarbejdere, men det er også en branche, hvor migrantarbejdere og danske arbejdere arbejder side om side. Artiklen sætter fokus på arbejdskultur, fysisk materialitet og overførsel af videnskæssige ressourcer. Tranekjær belyser processer, der kan forhindre, at man opnår social samhørighed og en fælles forståelse af arbejdet. Hun peger på, at forklaringer på hvordan arbejdet skal udføres, og hvordan redskaber skal bruges ofte forsimples – eller bliver uforståelige – i kommunikationen med migrantarbejdere med forøget risiko for, at migrantarbejdere udfører arbejdet på måder, der leder til nedslidning eller fyring.

I den sidste artikel inden for nummerets tema sætter Sofie König Wilms, Johanne Korsdal Sørensen og Astrid Stampe Lovelady fokus på betydningen af tryghed og tillid i arbejdsmiljøet for migrantarbejdere på danske landbrugsvirksomheder. De belyser, hvordan usikre og farlige arbejdssituationer kan opstå, hvis migrantarbejdere ikke oplever psykologisk tryghed, så de er i stand til at give udtryk for tvivl og manglende forståelse af arbejdsinstrukser.

Temanummeret er illustreret med værker af Osman Yousefzada, der i sit arbejde udforsker og gentænker migrantoplevelser og repræsentationer af migranter.

Inden for tema er også et uddrag af romanen *Chanson Douce* af Leïla Slimani. Romanen, der er en psykologisk thriller, starter voldsomt, og er ikke for sarte sjæle. Romanen berører centrale temaer om lavtlønnet omsorgsarbejde, forventninger til kvinders omsorg for andre, og usynliggørelse af kvinder. Vi bringer

ikke uddraget for at bidrage til en læsning af udnyttede arbejdere som farlige, tværtimod. Bag det litterære drama gemmer der sig nemlig en fortælling om en fattig husholderske og barnepige som opretholder en tidspresset karrierefamilie, imens hun selv bliver gjort usynlig. Dér i den kedelige slidsomme hverdag ligger romanens egentlige bidrag. Og det er tankevækkende at det er nødvendigt at starte bogen med et barnemord for at få læseren til at interessere sig for den virkelighed.

Endelig rummer nummeret en artikel uden for tema. Aydin Soei sætter her fokus på de negative forventninger der ofte rettes imod børn og unge fra stigmatiserede boligområder. Med udgangspunkt i et samarbejde med Tingbjerg skole diskuterer han, hvordan man kan løfte eleverne ved at stille positive og retvisende forventninger til dem – i stedet for at tage udgangspunkt i problematiske forestillinger om at de ikke ønsker at gå i skole og få en uddannelse. Det handler ikke om et optimistisk felttog, det handler om at gøre op med overdrevent negative forestillinger om børn og unges lyst til og motivation for at gå i skole.

Nummeret afsluttes med en anmeldelse og refleksioner over Bent Olsens bog *Trøst: Bidrag til en jordnær, kropsnær og omtænksom pædagogik* skrevet af Kirsten Palmvang.

God læselyst!

Litteratur:

- Borello, A. (2025). *Struggling against precarity: Everyday resistance among migrant workers in Denmark*. PhD-afhandling, Aalborg Universitet.
- Kuns, B., Börjeson, L., Fischer, K., Hedberg, C., Olofsson, I., Ovaska, U., Refslund, B., Rye, J.F. og Vihinen, H. (2023). From panic to business as usual: What coronavirus has revealed about migrant labour, agri-food systems and industrial relations in the Nordic countries. *Sociologia Ruralis*, 63: 907–927.
- Rooney, S. (2021). *Skønne verden, hvor er du*. Gutkind.